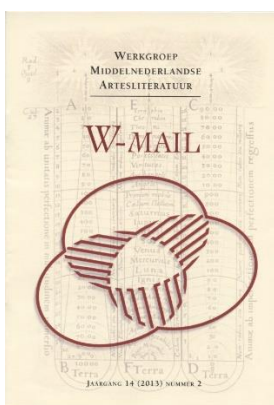

**46^e WEMAL-
nieuwsflits**
30 mei 2022

Lieve WEMAL-vrienden,

Het is inmiddels alweer bijna 10 jaar geleden dat WEMAL-leden de laatste papieren versie in hun postbus hebben ontvangen. Om precies te zijn: het ging om W-mail jaargang 14 (2013), nummer 2. Sindsdien hebben we gebruik gemaakt van moderne communicatietechnieken om onze WEMAL-activiteiten met elkaar te delen, bijvoorbeeld aan de hand van Nieuwsflitsen. Dankzij de inzet van diverse WEMAL-leden en niet te vergeten de medewerking van de ICT-afdeling van de faculteit Geesteswetenschappen van de

Universiteit Utrecht is het gelukt om de WEMAL-website al die jaren in de lucht te houden. Het bijhouden van de website door het plaatsen van actuele gebeurtenissen is natuurlijk weer van een heel andere orde. Nu wij langzaam maar zeker weer in de gelegenheid zijn om de draad op te pakken, komt ook het updaten of actualiseren van onze website op de agenda.

Samen met Jacqueline Wessel (secretaris) heb ik een prioriteitenlijstje gemaakt, met als uitgangspunt: welke gegevens moeten we als eerste bijwerken om een zo goed mogelijk overzicht te bieden van onze WEMAL-activiteiten in de afgelopen 20 jaar? Al gauw waren we het er over eens dat de categorieën WEMAL PROJECTEN en WEMAL PUBLICATIES als eerste hiervoor in aanmerking kwamen. Met name de Artesbibliografie die de afgelopen jaren in nauwe samenwerking met Pia Wagenaar en Bertine Bouwman is aangevuld (zie hieronder) stond hoog op de lijst. Dankzij de deskundigheid en het engelengeduld van onze webmaster Femke van Hilten is het ten slotte gelukt om de gewenste aanvullingen en aanpassingen te verwerken op onze WEMAL-website (www.wemal.nl). Ik hoop dat jullie er je voordeel mee kunnen doen en wens jullie veel plezier bij het klikken en scrollen.

Met hartelijke groeten,

Orlanda Lie

Artesbibliografie vanaf 2013

Een belangrijke toevoeging aan de WEMAL-webomgeving is de [aanvulling op de artes-bibliografie](#). Eén van de meest gewaardeerde rubrieken van W-mail, de nieuwsbrief van WEMAL, was de lijst van recent verschenen literatuur en recensies. Erwin Huizenga verzorgde dit onderdeel gedurende tien jaargangen (2000-2010). Daarna zetten Sacha Voogd en Frederiekje de Jongh het werk voort (2010-2013). Toen in 2013 het besluit werd genomen om W-mail voortaan op digitale wijze te verspreiden, raakte deze rubriek door alle drukte tijdelijk in het slop. In de afgelopen jaren hebben Bertine Bouwman, Orlanda Lie, Pia Wagenaar en Jacqueline Wessel de krachten gebundeld om de artes-bibliografie nieuw leven in te blazen. Na aanvankelijk met veel plezier lichtelijk stuurloos op de grote zee van publicaties die Google Scholar heet rondgedobberd te hebben (2013-2017), besloten zij dat enige afbakening van het zoekveld geboden was en werd met ingang van 2018 het zoekgebied beperkt tot publicaties en recensies die verschenen zijn bij uitgevers, in reeksen en in tijdschriften binnen Nederland en België. Voor de ordening van deze publicaties is nadrukkelijk aansluiting gezocht bij het door Ria Jansen-Sieben gehanteerde uitgangspunt van onderverdeling langs de lijnen van het middeleeuwse onderwijskader:

[Medioneerlandistiek / Artes liberales algemeen / wereldbeeld / leef- en denkwereld \(methodologie, kennistransmissie, pedagogie/onderwijs, natuurfilosofie, encyclopedieën\)](#)

Onder dit kopje vallen naast publicaties en recensies op het gebied van de Medioneerlandistiek en de *artes liberales* in meer algemene zin, ook publicaties en recensies waarin het middeleeuwse wereldbeeld en de middeleeuwse leef- en denkwereld centraal staan.

[Quadrivium \(arithmetica, geometria, astronomia en musica\)](#)

Onder het kopje 'Quadrivium (arithmetica, geometria, astronomia en musica)' vinden wat Van Oostrom noemt "de vakken van het getal" een plekje (Frits van Oostrom, *Wereld in woorden. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1300-1400*. Amsterdam: Uitgeverij Prometheus Bert Bakker, 2013, p. 86).

[Artes mechanicae](#)

Met 'artes mechanicae' worden de zogenaamde toegepaste wetenschappen aangeduid, vakken die niet primair zijn gericht op de natuur, maar op hetgeen door tussenkomst van de mens met de natuur valt aan te vangen.

[Artes magicae](#)

Niet alles is met een schaarstje te knippen. Ook de scheidslijn tussen *artes* en andere disciplines is niet altijd even scherp. Erwin Huizenga liep daar in 1995 al tegenaan toen

hij "Historische geneeskunde en Middel nederlandse artes-literatuur. Een eerste aanzet tot een biografie" schreef (*Acta Philosophica Groningana*, 17 (1995)). Uitstapjes naar aanpalende wetenschapsgebieden binnen de *artes*-literatuur en buiten de *artes*-literatuur zijn onvermijdelijk. Binnen de *artes*-literatuur vallen de verwevenheid van *medicina* en *agricultura* alsook die van *medicina* en *artes magicae* op. Buiten de *artes*-literatuur is er bijvoorbeeld het samenspel van filosofie, wiskunde en astrologie, de overlapping van *artes* en literatuur, of de frequente combinatie *musica* en religie. Vakgebiedoverschrijdende publicaties schuwen wij niet. Daar waar sprake is van overlap binnen de *artes* wordt bij het betreffende item de verwijzing "zie ook onder..." opgenomen.

De aanvulling op de *artes*-bibliografie richt zich op de beide doelgroepen die WEMAL van oudsher bedient, te weten enerzijds een algemeen publiek dat interesse heeft in *artes* en *artes*-onderzoek en anderzijds *artes*-onderzoekers met hun eigen, meer specifieke onderzoekbehoefte. Deze tweeledigheid van de doelgroep wordt ook gereflecteerd in de bijdragen die in de bibliografie zijn opgenomen; lichtvoetige artikelen en zware monografieën staan zusterlijk zij aan zij.

Is deze aanvulling op de *artes*-bibliografie compleet? Vast niet. Hoewel catalogi, reeksen, tijdschriften, *links* en *sites* gewetensvol zijn doorgespit, blijft het samenstellen van een bibliografie uiteindelijk mensenwerk. Ongetwijfeld zijn er publicaties tussendoor geglipt. Of zijn er tijdschriften ten onrechte niet meegenomen. Deze bibliografie is in alle opzichten een *work in progress*. Is er van jouw hand een mooie *artes*-publicatie verschenen of ben je een mooie *artes*-publicatie tegengekomen die valt binnen het gekozen publicatiegebied en die in dit overzicht niet is meegenomen? Meld dat dan vooral. Wij vullen de *artes*-bibliografie daarmee graag aan.

In de prijzen

WEMAL-lid Andrea van Leerdam heeft een [Tiele-fellowship](#) gekregen om onderzoek te kunnen doen naar de traditie van de zogenoemde Schaapherderskalenders, en in het bijzonder naar hun beoogde publiek en gebruik. Proficiat, Andrea!

Vers van de pers

Eerder dit jaar verscheen bij Uitgeverij Verloren de teksteditie van *Delitiae Italiae* (1602). De editie is verzorgd door Roos Hamelink, Geertje Wilmsen en WEMAL-lid José van der Helm. *Delitiae Italiae* is een vroegmoderne reisgids bestemd voor Nederlanders die naar Italië wilden reizen. Meer informatie vind je [hier](#).

Het *Liber virtutum* van Henricus Spijker (+1493)

Op de studiedag van WEMAL van 28 november 2018 presenteerde Willem van Riemsdijk, emeritus hoogleraar bodemscheikunde aan de universiteit van Wageningen, een arteshandschrift dat hij recent gekocht had bij het antiquariaat Jörn Günther in Basel. Het werk met medische, farmaceutische en astrologische inhoud was tot dan toe in particuliere handen geweest en onbekend. Het is bekend wie het boek heeft samengesteld en grotendeels ook zelf heeft geschreven. Dat was de Nijmeegse arts Henricus Spijker. Hij zou in 1443 de doctorstitel in Padua gekregen hebben. In 1476 werd hij kanunnik van de Stevenskerk en hij was tot zijn dood in 1493 werkzaam in Nijmegen. Hij gaf zijn werk aan het eind een titel: *Liber virtutum* (f 259r). Het werk telt 261 folia en heeft een rijke inhoud, geschreven door verscheidene handen. Na een uitvoerig overzicht van de veelheid van ziektes van verschillende ledematen, volgen onder andere een *pharmacopeia* (farmacopee: handboek met voorschriften voor de analyse van geneesmiddelen) en teksten en bewerkingen van teksten, die ook uit andere bronnen bekend zijn, over aderlaten en de pest, over distilleren, over urine en de *Trotula* (handleiding voor vrouwengeneeskunde). Heel bijzonder is het kruidenboek, dat voorzien is van

(afbeelding 1)

afbeeldingen van de diverse planten (afb. 1). Het handschrift bevat ook een afdeling met astrologische teksten en -heel uniek- een astrolabium (afb. 2). Het werk is geschreven in het Latijn met hier en daar een woord in de volkstaal. In het kruidenboek en vooral in de *pharmacopeia* staan ook synoniemen in de volkstaal.

(afbeelding 2)

Verder zijn er interessante, latere toevoegingen in Duits dialect.

Helen Wüstefeld heeft een beschrijving van het handschrift gemaakt dat gedeeltelijk is gepubliceerd in W.C.M. Wüstefeld en I. Nettekoven, *Celebrating the Past, Sixty Medieval Manuscripts*. Dr. Jörn Günther Rare Books AG, Stalden 2018, p. 194-200. Er is in Nijmegen een werkgroep opgericht die zich bezighoudt met het werk, dat [hier](#) compleet in te zien is. Van het vaak moeilijk leesbare manuscript wordt een diplomatische transcriptie gemaakt door WEMAL-lid Willem van Bentum.

Oproep

Spreek jij binnenkort over een artes-gerelateerd onderwerp? Of verschijnt er een artes-gerelateerde publicatie van jouw hand? Meld het dan via j.e.wessel@law.leidenuniv.nl. We nemen het bericht graag mee in de Nieuwsflits.

Afmelden

Wil je de WEMAL-nieuwsflits niet meer ontvangen? Stuur dan een e-mail naar j.e.wessel@law.leidenuniv.nl.